

ПРЕГЛЕДИ

Ст. ас. Илиян Матеев

ИКОНОМИЧЕСКИ ОТНОШЕНИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ С ИЗТОЧНОАЗИАТСКИТЕ ДЪРЖАВИ

Направен е анализ на развитието на интеграционните процеси в ЕС и източноазиатските страни като основа за икономическите отношения между тях. Разгледани са връзките на ЕС с държавите от Североизточна и Югоизточна Азия.

Страните от Източна Азия претърпяха впечатляваща трансформация през последните няколко десетилетия. Това беше период на икономически просперитет, прекъснат единствено през годините на Азиатската криза 1997-1998, когато един от най-важните въпроси за решаване беше как да се ускори регионалното и международното коопериране.

JEL: F02; O53; R19

Страните от Североизточна Азия и Европейският съюз

Страните от Източна Азия извън АСЕАН са Япония, Китай, Южна Корея и Тайван. Географски те се намират в Североизточна Азия. Общото им население е около 1.5 млрд. човека, а средният доход на човек от населението през 2002 г. е около 5000 USD. Този субрегион на Източна Азия претърпя големи промени през последните години. Рецесията, обхванала японската икономика през 90-те години на миналия век, показва нуждата от реструктуриране и реформиране на стопанската система - задача, с която се зае премиерът Джуничиро Коидзуми. След Азиатската криза от 1997-1998 г. Южна Корея също започна да осъществява икономически и структурни реформи. В Китай успешно продължи икономическата реформа, започната от Дън Сяо Пин.

През 2002 г. Североизточна Азия дава 20.2% от БВП на света и има дял от 17.4% във външната търговия на ЕС. Само Япония и Китай дават съответно 14.0 и 3.4% от световния БВП.

През последните десетилетия едни от най-важните външнотърговски връзки на Европейския съюз са именно с тези държави (вж. табл. 1).

През 2001 г. Япония и Китай заемат съответно трето и четвърто място по значение за външната търговия на ЕС, а Южна Корея и Тайван - дванадесето и тринадесето. След влизането на Полша, Чехия и Унгария в Съюза през 2004 г. позициите на Южна Корея и Тайван се изместиха до девета и десета.

Таблица 1

Основни външнотърговски партньори на страните от ЕС

Място	Партньор	%
1	САЩ	21.6
2	Швейцария	6.7
3	Япония	6.0
4	Китай	5.3
5	Русия	3.8
6	Норвегия	3.6
7	Полша - в ЕС от 01.05.2004 г.	3.1
8	Чехия - в ЕС от 01.05.2004 г.	2.6
9	Унгария - в ЕС от 01.05.2004 г.	2.4
10	Турция	2.0
11	Канада	2.0
12	Южна Корея	1.8
13	Тайван	1.6

Източник: <http://europa.eu.int/>

Европейският съюз няма институционализирана връзка със страните от Североизточна Азия като регион, както е в случая с АСЕАН (срещите АСЕАН-ЕС),¹ но е изградил свои отделни връзки за комуникация с всяка от четирите държави. Още от първата среща АСЕАН - ЕС в Банкок през 1996 г. се провеждат паралелни срещи Япония - ЕС, Китай - ЕС и Южна Корея - ЕС. Това е потвърждение, че от страна на Съюзът, смята Япония, Китай и Южна Корея за част от региона на Източна Азия. Тайван не участва в тези срещи, тъй като няма политическо признание в ЕС.

Основен търговски партньор на Европейския съюз в Източна Азия е Япония. През 2000 г. обемът на двустранната търговия между тях е на стойност 160 млрд. евро. В действителност Япония е третият най-важен пазар за стоките и услугите от ЕС (4.8%) и вторият по големина вносител в Съюза (8.3%). Към страната са насочени 8.1% от селскостопанския, 6.0% от текстилния и 5.2% от износа на химически продукти на Общността. Със своите огромни спестявания (1.200 трилиона йени) и най-големи валутни резерви Япония предлага отлични възможности за европейския бизнес. ЕС също е примамлив пазар за Япония – той дава около 20% от световния внос и износ и е източник на 30% от преките инвестиции в света.

Първата крачка към институционализирането на връзките ЕС - Япония е направена с подписването на "Общата декларация за отношенията между ЕС и нейните страни-членки и Япония" (18 юли 1991 г.). Този ход е

¹ ASEM Meetings (ASEAN-Europe Meetings).

положителна стъпка в развитието на двустранните отношения, но през т. нар. "изгубено десетилетие" за японската икономика (90-те години на XX век) те бяха белязани от постоянни търговски спорове.

Вследствие на проведените през 90-те години структурни реформи в японската икономика търговските диспути ЕС-Япония вече не доминират в двустранните връзки. След подписването на Споразумението за взаимно зачитане (влязло в сила от 1 януари 2001г.) - първото двустранно търговско споразумение между Япония и ЕС, двете страни се кооперират в най-различни области, започват да водят "диалози" по специфични и по-обща проблеми, допълващи срещите на правителствено равнище.

Постигнати са непосредствени резултати. Въпреки че преките чуждестранни инвестиции в Япония са по-малко от 1% от БВП на страната (12% в САЩ и 15% в ЕС), от 1998 г. там започват да навлизат солидни капиталови потоци от ЕС. През 1999 г. техният размер скача с 247% и оттогава ежегодно се увеличава с подобни темпове. През последните три години Съюзът се превръща в най-сериозния източник на чуждестранни инвестиции в Япония, като най-голяма е сделката за 11 млрд. USD на "Водафон". През периода 1993-2001 г. японският износ за ЕС се увеличава с 40% - от 50.1 млрд. до 72.3 млрд. евро, а европейският експорт към Япония почти се удвоява - от 28.8 млрд. на 53.7 млрд. евро.

На десетата среща ЕС - Япония, проведена през декември 2001 г. в Брюксел, е приет 10-годишен план за действие, основна цел на който е разширяването на икономическото и търговското сътрудничество както в двустранния им диалог, така и на международната сцена, вкл. при воденето на преговори в рамките на Световната търговска организация. От този момент възможностите за преговори и размяна на идеи значително нарастват.

На последната среща ЕС - Япония, проведена в Токио на 22 юни 2004 г., двете страни потвърдиха нуждата от солидно стратегическо сътрудничество.

От 2000 г. насам позицията на Япония като най-важен външнотърговски партньор на ЕС в Източна Азия е сериозно застрашена от Китай. Началото на официалните икономически взаимоотношения между ЕС и Китайската народна република е поставено с подписан през 1978 г. формален документ, придобил през 1985 г. официалност под наименованието "Споразумение за търговия и коопериране ЕС - Китай".

Бурното икономическо развитие на Китай през периода 1978 – 2004 г. оказва особено стимулиращо въздействие върху търговско-икономическите връзки на страната с ЕС. През 2003 г. обемът на двустранната търговия възлиза на 147 млрд. евро. Започвайки през 1978 г. търговията си с Китай с търговски излишък, през 2003 г. Съюзът има търговски дефицит от 64 млрд. евро., най-големият за всички негови партньори. Китай застрашава позицията на Япония като втори по големина неевропейски външнотърговски партньор на ЕС (след САЩ), като през 2004-2005 г. се очаква да я задмине. През периода 1998-2003 г. от ЕС в Китай

средногодишно се насочват преки инвестиции в размер на 4.2 млрд. USD, достигайки обща стойност от 35 млрд. USD.

Таблица 2

Търговия на ЕС-25 с Китай (млн. евро)

Страни	Износ		Внос		Салдо	
	1999 г.	2003 г.	1999 г.	2003 г.	1999 г.	2003 г.
ЕС-25	19 617.9	41 157.3	52 405.0	105 336.5	-32 787.1	-64 179.2
Австрия	472.8	903.5	618.2	1571.3	-145.5	-667.8
Белгия	887.9	2273.9	2952.3	5490.1	-2064.4	-3216.2
Великобритания	137.5	2785.8	10 169.7	17 280.3	-8332.1	-14 494.5
Германия	6948.7	18 263.9	12 799.3	22 476.5	-5850.6	-4212.5
Гърция	18.3	53.9	523.5	1222.8	-505.1	-1169.0
Дания	291.1	635.2	1122.8	1816.0	-831.7	-1180.7
Естония	2.3	26.9	41.6	257.3	-39.3	-230.4
Ирландия	121.6	583.2	481.1	1100.6	-359.5	-517.4
Италия	1834.3	3852.6	5001.4	9547.0	-3167.1	-5694.4
Испания	433.1	1095.9	3160.4	5659.3	-2727.3	-4563.4
Кипър	0.2	0.8	86.8	199.0	-86.6	-198.2
Латвия	0.1	14.6	14.1	59.5	-14.0	-44.9
Литва	0.7	7.2	59.1	268.8	-58.4	-261.6
Люксембург	38.9	127.0	55.3	1548.9	-16.4	-1421.9
Малта	0.4	8.2	41.9	86.5	-41.5	-78.3
Нидерландия	767.1	1675.5	4650.7	14739.3	-3883.7	-13 063.8
Полша	123.4	225.7	1142.0	2560.2	-1018.6	-2334.5
Португалия	30.5	149.8	280.5	371.4	-250.0	-221.6
Словакия	5.5	123.6	135.9	491.6	-130.4	-368.0
Словения	12.1	26.5	127.2	291.0	-115.1	-264.6
Унгария	67.3	157.5	573.1	2914.1	-505.8	-2756.6
Финландия	986.3	1301.3	545.0	1136.1	441.3	165.3
Франция	3217.0	4683.8	5918.9	9585.1	-2701.9	-4901.4
Чехия	55.0	213.1	528.5	2368.6	-473.5	-2155.5
Швеция	1466.0	1968.0	1375.9	2295.1	90.1	-327.1

Източник: <http://europa.eu.int/>

Европейският съюз приветства приемането на Китай в Световната търговска организация в края на 2001 г., което стана след 15-годишни трудни преговори. Това е историческа стъпка за СТО, защото тя се увеличи с 1.3 млрд. човека и се превърна в наистина глобална организация. Либерализирането на търговията на ЕС с Китай е положително събитие, но то води и до някои негативни последици за Съюза, тъй като на неговата територия свободно ще навлизат много по-евтини от произвежданите там стоки. Това неминуемо ще предизвика прехвърляне на предприятия в развиващите се страни заради по-ниската цена на труда. През 2002 г. ЕС има

положителен баланс в търговията си с Китай само при необработените материали (табл. 3).

Таблица 3

Търговия на ЕС-25 с Китай по продукти (млн. евро)

	Износ		Внос		Салдо	
	1999 г.	2003 г.	1999 г.	2003 г.	1999 г.	2003 г.
Общо	19 617.9	41 157.3	52 405.0	105 336.5	-32 787.1	-64 179.2
Потребителски стоки:	1633.8	2262.4	2713.7	3811.3	-1079.9	-1548.9
Храни и напитки	361.2	529.7	1174.3	1641.0	-813.1	-1111.3
Необработени материали	1056.7	1610.1	1233.5	1489.9	-176.8	120.3
Енергия	215.9	122.5	305.9	680.4	-90.0	-557.
Промишлени стоки:	17 590.0	38 034.7	49 376.9	101 210.7	-31 786.9	-63 176.0
Химикали	1679.2	3733.2	2192.5	3770.2	-513.3	-36.9
Машини и автомобили	12 806.2	26 368.3	17 024.1	47 937.1	-4217.9	-21 568.8
Други промишлени стоки	3104.7	7933.1	30 160.3	49 503.5	-27 055.6	-41 570.3
Други	394.1	860.2	314.3	314.5	79.7	545.7

Източник. <http://europa.eu.int/>

Важно място в икономическите взаимоотношения на ЕС с КНР заемат търговските връзки със “Специалния административен район Хонконг”. През 2002 г. Европейският съюз е трети по значение търговски партньор на САР Хонконг (10.9%) след Китай (41.8%) и САЩ (13.2%). Съвкупната двустранна търговия възлиза на 29.9 млрд.USD. Нейният обем намалява спрямо 2000 и 2001 г., тъй като след присъединяването на Хонконг към Китай през 1997г. част от предприятията са прехвърлени в различни райони на КНР (табл. 4).

Таблица 4

Търговия между ЕС и Хонконг (млрд. евро)

	2002 г.	Растеж (%)	2001 г.	Растеж (%)	2000 г.	Растеж (%)
Общо	29.5	5.6	31.5	-1.9	32.1	21.6
Внос от ЕС	9.7	-3.1	10.2	-12	11.6	8.4
Износ за ЕС	19.8	-6.7	21.3	3.9	20.5	30.6
Търговски излишък	10.1	-9	11.1	24.7	8.9	78

Източник. <http://europa.eu.int/>

Икономическите връзки на ЕС със САР Хонконг не се ограничават единствено с развитието на търговията. През 2002 г. капиталът на 1/3 от чуждестранните банки, работещи в Хонконг, е с европейски произход и 266 компании от ЕС имат регионални представителства там. ЕС е четвъртият по значение източник на инвестиции (39.1 млрд. евро) след КНР, Британските

Вирджински острови и Бермудските острови. Като отделна от Китай митническа територия САР Хонконг участва самостоятелно в СТО и Азиатско-тихоокеанското икономическо сътрудничество.

Южна Корея е трети по икономическо значение партньор на ЕС в Източна Азия. От 60-те години на XX век досега южнокорейското стопанство изминава период, характеризиращ се със стабилен и бърз икономически растеж (с изключение на 1997-1998 г.), който превръща предимно аграрната и разрушена от война Южна Корея в една от водещите индустриални държави в света. Периодът на 60-те, 70-те, 80-те и 90-те години е време на експанзия и просперитет и за Европейския съюз, който става най-значимата световна икономика и най-големия търговски блок. Закономерно с течение на времето Южна Корея и ЕС се превръщат във важни един за друг търговски и инвестиционни партньори.

През 2004 г. Южна Корея е девети по важност външнотърговски партньор на ЕС. До 1997 г. средногодишният растеж в двустранната им търговия е стабилен, с малки колебания в зависимост от развитието на икономическите цикли в двата партньора.

Институционализирането на икономическите отношения между ЕС и Южна Корея започва с преговори през 1995 г. за подписване на Рамково споразумение за търговия и сътрудничество. Този акт е признание от страна на ЕС за нарастващата роля на Южна Корея в световното стопанство. Рамковото споразумение заедно с политическата декларация, прикрепена към него, е подписано през октомври 1996 г., но подлежеше от ратификация във всички страни-членки на ЕС, която се проточи във времето поради започналата Азиатска икономическа криза (1997-1998 г.). Тя предизвика значителни промени в двустранните икономически отношения. Износът на ЕС намаля значително заради икономическите трудности на Южна Корея. В същото време пазарът му остана отворен за корейските стоки. В резултат от това корейският износ за ЕС се запази на сравнително стабилно равнище и спомогна за стабилизирането на икономиката на страната. До 1999 г. търговските потоци в двете посоки успяха да достигнат равнищата от периода преди кризата. Външнотърговският баланс на ЕС с Южна Корея, който в началото на 90-те години е положителен, през 1998 г. става отрицателен, като се запазва такъв до наши дни.

До началото на Азиатската криза корейските правителства не стимулират инвестициите от ЕС, тъй като през 70-те, 80-те и началото на 90-те години държавата се стреми да изгради собствена относително независима система от транснационални компании - т. нар. "чеболи", подобни на японските "дзайбацу". Произходът на основната част от чуждестранните инвестиции е американски и японски. След икономическата криза корейската икономика обаче изпитва особено голяма нужда от чуждестранни инвестиции. Инвестиционната среда е либерализирана, което води до приток на капитали от ЕС. Двете страни започват и осъществяват по-тясно сътрудничество по

многостранните търговски преговори в рамките на СТО. Те синхронизират позициите си по много от спорните въпроси във връзка със започналия през декември 2001 г. нов "Доха раунд" на СТО. Въпреки напредъка обаче в икономическото сътрудничество ЕС-Южна Корея все още остават и много спорни въпроси, например този за нелоялната според Съюза южнокорейска конкуренция в областта на корабостроенето.

През декември 1998 г. Европейската комисия представя пред Съвета на ЕС и Европейския парламент свой доклад за бъдещото развитие на отношенията ЕС-Южна Корея, който е приет на 19 юли 1999 г. През 2000 г. (19 март) Съветът на ЕС приема решение за завършване на започналите през 1996 г. преговори за Рамково споразумение за търговия и сътрудничество, което влиза в сила от 1 април 2001 г. То дава качествено нов тласък за развитието на двустранните икономически и политически отношения върху основата на взаимно равноправие и либерализъм в търговските и инвестиционните взаимоотношения.

През 2002 г. двустранната търговия между ЕС и Южна Корея достига 40 млрд. евро, като нарастването спрямо 2001 г. е в рамките на 6.4%. След спад от 10% през 2001 спрямо 2000 г. търговията отново започва да се развива положително, което доказва, че проблемите в двустранните търговски отношения, настъпили след Азиатската криза, са до голяма степен преодоляни. Южна Корея става пети по значение търговски партньор на ЕС извън Европа, след САЩ, Япония, Китай и Канада, а Съюзът се превръща във втори по значение инвеститор в корейската икономика (1.66 млрд.USD през 2002 г.).

Таблица 5

Външна търговия на Южна Корея през периода 1996-2002 г.
(млрд. USD)

Търговия на стоки	1996 г.	1997 г.	1998 г.	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.
Внос:	150.339	144.616	93.282	119.752	160.481	141.098	152.126
Дял в св. внос (%)	3.5	3.0	2.3	2.6	3.0	2.8	2.9
ЕС	21.204	18.983	10.928	12.629	15.788	14.921	17.107
САЩ	33.305	30.122	20.403	24.922	29.242	22.376	23.009
Япония	31.449	27.907	16.840	24.142	31.828	26.633	29.856
Износ:	129.715	136.164	132.313	143.685	172.268	150.4	162.471
Дял в св.износ (%)	3.2	3.0	3.0	3.3	3.4	3.2	3.4
ЕС	15.325	16.864	18.171	20.241	23.424	19.627	21.694
САЩ	21.670	21.625	22.805	29.475	37.611	31.211	32.780
Япония	15.767	14.771	12.238	15.862	20.466	16.506	15.143
Баланс	-10.061	-8.452	39.031	23.933	11.786	9.341	10.344
С ЕС	-1.890	-2.119	7.243	7.612	7.635	4.705	4.587

Източник. <http://europa.eu.int/>

Четвърто място по икономическо значение за ЕС сред страните от Източна Азия заема Тайван. Съюзът поддържа солидни отношения с него в “неполитическите” сфери като икономика, наука, образование и култура, следвайки политиката за “един Китай” (няма дипломатически отношения с Тайван). ЕС третира страната като самостоятелна търговско-икономическа територия и стимулира инвестициите и търговията с нея. В този контекст Съюзът твърдо поддържа приемането на Тайван в СТО като “самостоятелна митническа територия”, което се състоя на 1 януари 2002 г. През същата година взаимната търговия между тях възлиза на 37 млрд. USD, почти колкото с Южна Корея - вносът на ЕС е 21.1 млрд. USD, а износът за Тайван - 11.6 млрд. USD (дефицит от 9.5 млрд. USD за ЕС).² Тайван има два пъти по-голям излишък в търговския си баланс с ЕС, отколкото Южна Корея.

От разгледаното дотук могат да се направят следните изводи:

- Институционалните връзки между ЕС и страните от Североизточна Азия се развиват извънредно бързо през последните десет години, основно чрез организирането на паралелни на срещите ЕС-АСЕАН събирания: ЕС-Япония, ЕС-Китай и ЕС-Южна Корея.

- Четирите страни от Североизточна Азия са сред 10-те най-важни външнотърговски партньори за Съюза.

- През последните години икономическото значение на Китай за ЕС надминава чувствително това на Южна Корея и Тайван и се приближава плътно до това на Япония.

- Делът на инвестициите с произход от ЕС се увеличава не само в стопанствата на Китай, Тайван и Южна Корея, но дори и в Япония. В същото време инвестициите в Съюза с произход от Североизточна Азия вече не са изключително японски и южнокорейски, а и китайски.

Страните от Югоизточна Азия и Европейският съюз

Съществуват редица исторически предпоставки за развитието на връзките между ЕС и АСЕАН. Повечето страни-членки на Асоциацията на страните от Югоизточна Азия са бивши колонии на западноевропейски държави: Сингапур, Малайзия, Бруней и Мианмар са бивши британски колонии, а Виетнам, Камбоджа и Лаос – френски; до 1945 г. Индонезия е била нидерландска колония, а Филипините до края на XIX век - испанска. Единствено Тайланд не е бил колония на никоя страна.

Държавите от Югоизточна Азия имат население от 512 млн. човека със среден доход на човек от 1020 USD. Три от страните в региона (Мианмар, Камбоджа и Лаос) са класифицирани от ООН като “слабо развити”. АСЕАН дава 1.8% от БВП на света и заема 5.6% от външната

² European Chamber of Commerce. Taipei, Taiwan (ECCT).

търговия на ЕС. Към района на Югоизточна Азия са насочени голям дял от задграничните инвестиции на Съюза - 5.8% (1996г.).

Постепенното изграждане на "Обединена Европа" след края на Втората световна война и възходът на източноазиатските икономики през последните десетилетия доведоха до фундаментални промени в отношенията между Европейския съюз и държавите от Югоизточна Азия. В страните от АСЕАН ЕС се възприема като важен балансатор в отношенията им със "суперсилите".

От 50-те години на XX век непрекъснато се увеличава икономическата експанзия на Япония и политическата на Китай и Индия. Техният социално-икономически възход се приема тревожно в АСЕАН, като се смята, че би довел до дисбаланс в региона, защото всяка от тези три страни се стреми към хегемония. В лицето на ЕС страните-членки на АСЕАН виждат своеобразен противовес не само на САЩ, но и на силните азиатски държави.

Двустранните връзки между членките на АСЕАН и бившите им колониални метрополии в Европа имат различно развитие. Великобритания запазва тесни взаимоотношения със Сингапур, Малайзия и Бруней. Не са на добро равнище връзките ѝ единствено с Мианмар, в която след края на Втората световна война има военно ръководство. След войната, която води във Виетнам през втората половина на 40-те и 50-те години на XX век, Франция губи почти напълно влиянието си в Индокитай (Виетнам, Камбоджа и Лаос). Нидерландия също не успява да запази позициите си в Индонезия. След загубата на войната си със САЩ в края на XIX век, Испания практически не е фактор в Югоизточна Азия.

Контактите между двете организации започват да се развиват в началото на 70-те години на миналия век, когато ЕС (тогава ЕО) се състоеше от 6 страни-членки (Германия, Франция, Италия, Нидерландия, Белгия и Люксембург), а АСЕАН от 5 държави - Сингапур, Малайзия, Индонезия, Тайланд и Филипините. Оттогава са изминали три десетилетия, като периодът може да се раздели на три фази.

Първата фаза започва през 1972 г. с формалното създаване на Координационен комитет за икономическо сътрудничество между ЕС и АСЕАН. Фактическото сътрудничество започва едва през 1975 г. поради разногласия във връзка с равнището на представителите от отделните организации и малкия обем на технологичната помощ и инвестициите от страна на ЕО. Първата среща ЕО - АСЕАН е белязана с неуспех.³

Втората фаза настъпва през 1980 г. На втората среща на министерско равнище, проведена в Куала Лумпур, Малайзия, през март 1980 г., най-накрая е подписано Споразумението за сътрудничество, обсъждано в Брюксел през 1978 г. Създаден е Общ комитет за сътрудни-

³ ASEAN Secretariat: ASEAN has Dialogue with EU. <http://www.aseansec.org>

чество. Именно тази среща се определя като знак за институционализацията на икономическото сътрудничество ЕС – АСЕАН. В резултат от това още през 1980 г. износьт на АСЕАН за ЕС нараства с 1/3 в сравнение с предходната година.⁴

ЕС е високо оценен от АСЕАН и като партньор в политическото и отбранителното сътрудничество. Съюзът поддържа позицията на АСЕАН по отношение на камбоджанския конфликт и се превръща в първия формален диалогов партньор на Асоциацията.

Третата фаза на коопериране настъпва след промените в Източна Европа през 1989 – 1990 г. ЕС е изправен пред редица предизвикателства - създаване на единен пазар до края на 1992 г., икономически и монетарен съюз, свободно движение на стоки, услуги, капитали и работна сила, приобщаване на страните от Централна Европа, Прибалтика и Източна Европа към неговите структури. На фона на тези драматични промени в Европа връзките с АСЕАН остават на заден план.

След подписването на Договора от Маастрихт през септември 1992 г. (влязъл в сила от края на 1993 г.) сътрудничеството между страните-членки на ЕС преминава в качествено нов етап. През 1997 г. БВП на Европейския съюз достига 8810 млрд. USD (САЩ – 7640 млрд., Япония - 4060 млрд.) и е най-големият в света.⁵ Съюзът започва да играе все по-голяма роля в международните отношения и се превръща в достоен съперник на САЩ и Япония.

През 1994 г. отношенията между ЕС и АСЕАН излизат от временния си застой. През септември с. г. на 11-ата им среща на министерско равнище е създадена работна група, натоварена с изграждането на нова концепция за икономическо, политическо и отбранително сътрудничество между двете организации през XXI век. През октомври Сингапур излага концепцията си за задълбочаване на политическото, културното и икономическото сътрудничество чрез ежегодно свикване на т.нар. “срещи ЕС - АСЕАН”. През декември на среща на ръководителите на страните-членки на ЕС е приета стратегия за увеличаване на европейското влияние в Азия.

Първата среща на високо равнище ЕС – АСЕАН е проведена в Банкок през март 1996 г. В нея участват лидерите на седем държави от АСЕАН (Сингапур, Малайзия, Индонезия, Тайланд, Филипините, Бруней и Виетнам), на Китай, Япония, Южна Корея и на 15-те страни-членки на Съюза. Основна тема на разговорите е развитието на качествено нови форми на сътрудничество между Европа и Източна Азия. Формулирани са основните принципи, върху които да се изгражда бъдещото сътрудни-

⁴ World Knowledge Yearbook, 1982, p. 822; World Knowledge Press, 1982.

⁵ European Union-EU, World Knowledge Year Book, 1998-1999, p.1053-1054, World Knowledge Publishing House Press, 1999.

чество между ЕС, АСЕАН, Китай, Япония и Южна Корея. Създаден е механизъм за свикването на редовни консултации на лидерите на всеки две години.

Втората конференция ЕС - АСЕАН е проведена през април 1998 г. по време на Азиатската икономическа криза. На нея са приети редица важни насоки за бъдещото сътрудничество:

- процесът на сътрудничество трябва да се развива на основата на равноправие, взаимен уважение и доверие;
- развитие на търговските връзки и увеличаване на инвестициите, основани върху принципите на свободната търговия;
- по-тясно коопериране в областта на технологиите. Във връзка с това на втората среща на министерско равнище, проведена в Куала Лумпур, е решено да се провеждат съвместни конференции на министрите на науката и технологиите от страните-членки на ЕС и АСЕАН;
- отделяне на по-голямо внимание от страна на ЕС на проблемите, свързани с развитието на човешките ресурси, бедността, заетостта, опазването на околната среда и устойчивото развитие в държавите от АСЕАН;
- засилване на сътрудничеството между двете общности в области като борбата с наркотрафика, организираната престъпност и др.;
- финансова помощ от страна на ЕС за преодоляване на последствията от Азиатската икономическа криза. Решено е да се създаде фондация, която да подпомогне възстановяването на финансовите и икономическите структури в страните от АСЕАН.

Срещата в Куала Лумпур се превръща в повратна точка не само за отношенията между ЕС и АСЕАН, но и за връзките ЕС - Япония, ЕС - Китай, ЕС - Южна Корея през XXI век.⁶

През 90-те години на XX век отношенията между ЕС и АСЕАН невинаги са били безоблачни - напротив, по-време на икономическата криза противоречията се задълбочават. Съществуват и разногласия по отношение на индонезийската окупация на Източен Тимор и военната диктатура в Мианмар.

По време на Азиатската икономическа криза от 1997-1998 г. страните от АСЕАН критикуват ЕС за това, че не им оказва нужната финансова помощ за излизането от кризата. Общата сума на средствата, предоставени от Съюза през 1997 г., е едва 1.5 млрд. USD, отпуснати само на Индонезия, Тайланд и Южна Корея, която не е членка на АСЕАН.

⁶ Southeast Asia in the New Century- An Asian Perspective, 2002, p. 232-233.

Някои страни от ЕС (например Франция) са съгласни с тази позиция. Заявено е, че ако Европейският съюз иска да увеличи влиянието си в Югоизточна Азия, той трябва да подпомага в случай на нужда страните в региона.⁷

През 2000 г. след тринадесетата среща на министерско равнище, проведена във Виентян (Лаос), отношенията между ЕС и АСЕАН се подобряват чувствително въпреки споровете за Мианмар. Взети са важни решения, свързани с ускоряването на икономическото и политическото сътрудничество. Виетнам, Лаос и Камбоджа са подкрепени от ЕС за членство в Световната търговска организация. В тази насока от 27 до 28 януари 2003 г. в Брюксел е проведена четирнадесетата среща на министерско равнище. Особеното при нея е, че се приема Съвместна декларация за борба с тероризма. Решено е следващата среща да се проведе през 2005 г. в някоя от страните-членки на АСЕАН.⁸

Положителното развитие на отношенията между ЕС и АСЕАН се потвърждава от приетата на 9 юли 2003 г. от Европейската комисия декларация за "Ново партньорство с Югоизточна Азия".⁹ Основен пункт в тази декларация е предложението на Европейската комисия за транс-регионална търговска инициатива ЕС - АСЕАН.¹⁰ Сред основните задачи на инициативата са въвеждането на европейските санитарни и фито-санитарни стандарти при селскостопанските стоки, произведени в АСЕАН, и индустриалните стандарти на ЕС в машиностроенето, електрониката и горската промишленост.

На 8-9 октомври 2004 г. в Ханой, Виетнам, е проведена Петата среща АСЕАН - ЕС. В нея участват и представители на десетте нови членки на Съюза - Естония, Латвия, Литва, Полша, Чехия, Словакия, Унгария, Словения, Кипър и Малта. Обсъдени са редица въпроси, свързани с макроикономическото състояние и развитие на страните-членки на Европейския съюз и АСЕАН, както и за мястото на двете организации в глобализиращата се световна икономическа система.

През 2001 г. 15% от експорта на АСЕАН е насочен към ЕС. Това постижение го превръща във втори по значение експортен пазар за Асоциацията след САЩ. В същото време 5.8% от съвкупната търговия на ЕС са свързани с АСЕАН.¹¹ Най-важен търговски партньор на Европейския съюз сред страните от АСЕАН е Сингапур (31%), следван от Малайзия, Тайланд, Индонезия и Филипините.

⁷ News Report, Xinhua News Agency, 2 April 1998.

⁸ <http://europa.eu.int/>

⁹ www.aseansec.org/

¹⁰ Trans-Regional EU-ASEAN Trade Initiative (TREATI).

¹¹ <http://europa.eu.int/>

Таблица 6

Търговия на АСЕАН със страните от ЕС за периода 1993-2001 г.

Износ на АСЕАН за страните от ЕС (млрд. USD)

Страна	1993 г.	1994 г.	1995 г.	1996 г.	1997 г.	1998 г.	1999 г.	2000 г.	2001 г.
Бруней	-	19.9	18.6	28.5	0.4	10.1	0.2	17.3	12.3
Камбоджа	-	-	-	-	-	-	-	203.6	321.3
Индонезия	5392.1	5788.0	6760.3	10 335.9	7825.4	7765.2	7082.3	8665.6	7735.1
Малайзия	6965.2	7937.9	9602.2	8970.5	6806.9	8022.0	14 780.7	17 535.1	15 439.8
Мианмар	-	-	-	-	-	-	73.6	106.9	220.8
Филипини	2012.6	2352.4	3056.4	3594.9	4539.4	5992.9	6777.2	6822.8	6194.8
Сингапур	10 795.3	12 369.8	14 013.0	15 249.5	17 852.5	17 380.8	17 161.4	18 646.9	16 250.8
Тайланд	622.4	6728.3	10 835.3	8746.8	9062.1	6972.5	9849.6	8727.1	10 506.4
Общо	25 787.6	35 196.3	44 285.8	46 926.1	46 086.7	46 143.5	55 725.0	60 725.3	56 681.3

Внос на АСЕАН от страните-членки на ЕС (млрд. USD)

Страна	1993 г.	1994 г.	1995 г.	1996 г.	1997 г.	1998 г.	1999 г.	2000 г.	2001 г.
Бруней	-	364.9	354.7	482.8	441.6	228.3	327.1	144.5	197.3
Камбоджа	-	-	-	-	-	-	-	92.2	26.6
Индонезия	6650.7	7225.4	8175.2	14 539.4	8331.2	5822.7	3798.1	4161.1	4042.9
Малайзия	5748.4	8625.6	10 879.0	10 506.6	9990.6	5992.1	8840.7	10 092.9	11 291.3
Мианмар	-	-	-	-	-	-	34.0	74.0	93.8
Филипини	1945.6	2364.1	2385.9	3638.7	4241.0	2826.5	2786.1	2974.2	2751.9
Сингапур	10 612.7	12 779.8	14 677.1	17 868.2	19 061.5	14 097.0	14 124.5	15 251.4	13 674.0
Тайланд	6864.9	7369.6	9920.7	10 344.7	8943.9	4289.6	4799.0	6167.5	7600.6
Общо	31 822.3	38 729.4	46 392.6	57 380.4	51 009.8	33 256.2	34 709.5	38 957.8	39 678.4

Забележка. Няма данни за Виетнам и Лаос.

Данните от табл. 6 показват, че за периода 1993-2001 г. вносът на ЕС от АСЕАН е нараснал 2.2 пъти, а увеличението на износа - около 1.25 пъти. Налице е неравностойност между търговските потоци по направление ЕС-АСЕАН в полза на страните от Югоизточна Азия. Както се вижда от табл. 7, през 2003 г. дефицитът в търговския баланс на ЕС по отношение на търговията му с АСЕАН възлиза на близо 31 млрд. евро.

Таблица 7

Внос (износ от) на ЕС за АСЕАН през 2003 г. (млрд. евро)

Страни	Внос	Износ	Общо	Баланс
Сингапур	16.7	10.5	27.2	-6.2
Малайзия	15.8	8.4	24.2	-7.4
Тайланд	10.4	6.7	17.1	-3.7
Индонезия	10.5	4.2	14.7	-6.3
Филипини	7.2	3.3	10.5	-3.9
Виетнам	4.8	2.1	6.9	-2.7
Камбоджа	0.419	0.110	0.529	-0.309
Мианмар	0.388	0.098	0.486	-0.290
Бруней	0.1	0.2	0.3	0.1
Лаос	0.141	0.037	0.178	-0.104
<i>Общо</i>	<i>66.448</i>	<i>35.645</i>	<i>102.093</i>	<i>-30.803</i>

Източник: <http://europa.eu.int/>

Причините за този дефицит в търговията на ЕС са комплексни. От една страна, е налице голям внос на сравнително евтини, конкурентоспособни продукти, конкурирани напоследък само от Китай - електроника от Сингапур, Малайзия и Тайланд; продукти на леката (текстилна и хранително-вкусова) промишленост от Индонезия, Тайланд, Филипините и Виетнам; на суровини и материали от добивната и горската промишленост от Индонезия, Филипините, Малайзия и Тайланд. От друга страна, ЕС изнася в АСЕАН машини, съоръжения, химически продукти и др., които обаче са подложени на силна японска, южнокорейска, тайванска, американска, канадска и австралийска конкуренция.

Изводите са следните:

- Проведената през март 1996 г. Първа среща на високо равнище ЕС-АСЕАН поставя започналите през 1972 г. двустранните отношения на качествено ново равнище.
- Чрез ускоряването и задълбочаването на икономическото и политическото си сътрудничество с ЕС страните от АСЕАН се стремят да намалят зависимостта си от САЩ, Япония и напоследък от Китай.
- АСЕАН със своето население от около 512 млн. човека е примамлив бързоразвиващ се пазар. По значението си за ЕС той отстъпва само на Северноамериканската зона за свободна търговия и страните от Североизточна Азия.
- Все още в двустранните икономически отношения с ЕС водеща роля имат 5-те страни-основателки на АСЕАН - Сингапур, Малайзия, Тайланд,

Индонезия и Филипините. Забелязва се обаче бързо нарастване на търговията между Съюза и Виетнам - държавата с най-високи темпове на икономически растеж в Югоизточна Азия.

• Основна роля сред страните от ЕС в процеса на икономическо сътрудничество с АСЕАН играят главно бившите колониални сили Великобритания, Франция и Нидерландия.

Използвана литература:

Dent, Ch. M. The European Union and East Asia: An Economic Relationship. Routledge (UK), 1999.

Southeast Asia in the New Century, An Asian Perspective. C.Y.Ku, S. Sun Yat-Sen (eds.). National University Kaohsiung, Taiwan, 2002.

Europe and the Asia Pacific. Segal, G., H. Maull, J. Wanandi (eds.). Routledge (UK), 1998.

Europe, East Asia and the APEC: A Shared Global Agenda. Drysdale, P. D. Vines (eds.). Cambridge University Press, 1998.

Japan Almanac. Tokyo, Asahi Shimbun Publishing Co., 1993-2002.

Asian Regionalism. Katzenstein, P., N. Hamilton-Hart, K. Kato, M. Yue (eds.). Cornell East Asia Series, 2000.

The World Bank. Global Economic Prospects 2005: Regionalism and Development. World Bank Publications, 2004.

The World Bank. World Development Indicators 2004. World Bank Publications, 2004.

Regionalism in East Asia: Paradigm Shifting. Fu-Kuo Liu, Ph. Regnier (eds.). Routledge (UK), 2002.

http://europa.eu.int/comm/external_relations/asean/intro/index.htm

http://europa.eu.int/comm/external_relations/asia/index.htm

http://europa.eu.int/comm/trade/index_en.htm

26.IV.2005 г.